

DE PRIJS VAN FRIETEN

April 2011

OIVO

Onderzoeks- en Informatiecentrum
van de Verbruikers Organisaties

Stichting van openbaar nut
Paapsemlaan 20 – 1070 Brussel
ON 417541646

De prijs van frieten

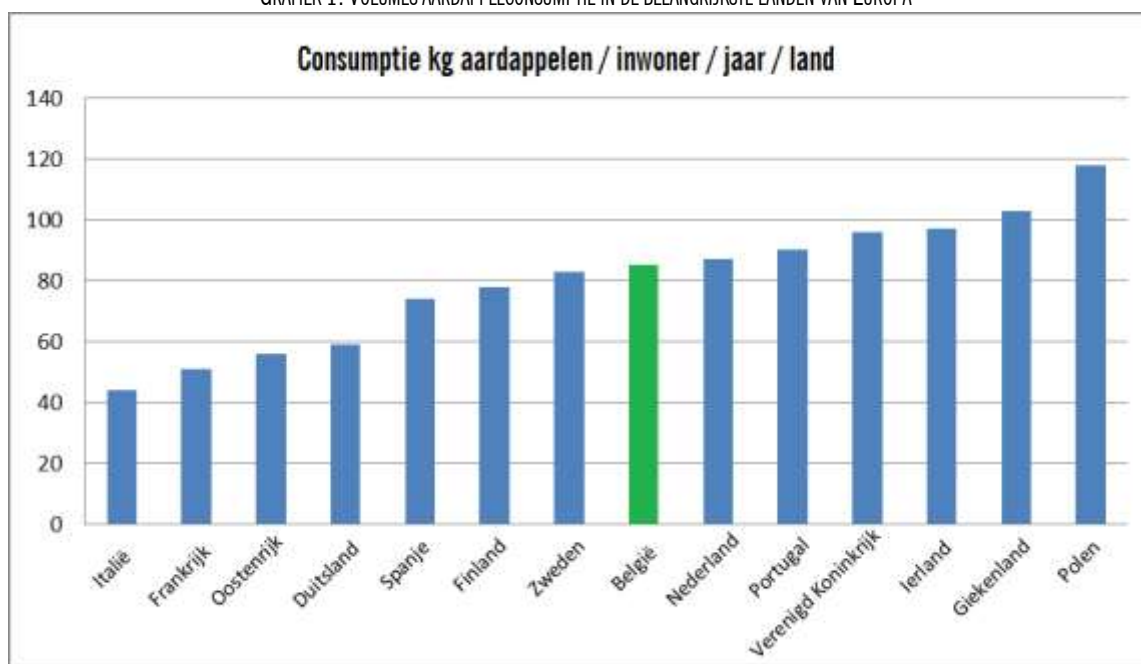
In september 2010 waarschuwde het OIVO de consumenten al dat de stijging van de aardappelprijs waarschijnlijk zou leiden tot een stijging van de prijs van frieten. Na analyse stellen we vast dat de reële stijging van de frietenprijs niet van dezelfde grootte is als de stijging van de aardappelprijs.

ALGEMENE EN SPECIEFIEKE INFORMATIE OVER DE AARDAPPELSECTOR

In België stelt de aardappel- en frietsector volgens Belgapom om en bij de 15.000 mensen tewerk. Daarvan werken 5.000 mensen in frituren, zijn er 7.000 landbouwers en 2.800 leveranciers van goederen en diensten (transport, verwerking, verpakking en verkoop). Volgens sommige ramingen zouden deze 5.000 frituren een omzet van bijna één miljard euro vertegenwoordigen.

Ondanks een afname van de populariteit van de aardappel ten voordele van pasta, rijst, couscous, brood enzovoort, blijven aardappelen in België een basisvoedingsproduct. Binnen Europa is de Belg een middelgrote verbruiker, zoals blijkt uit onderstaande grafiek.

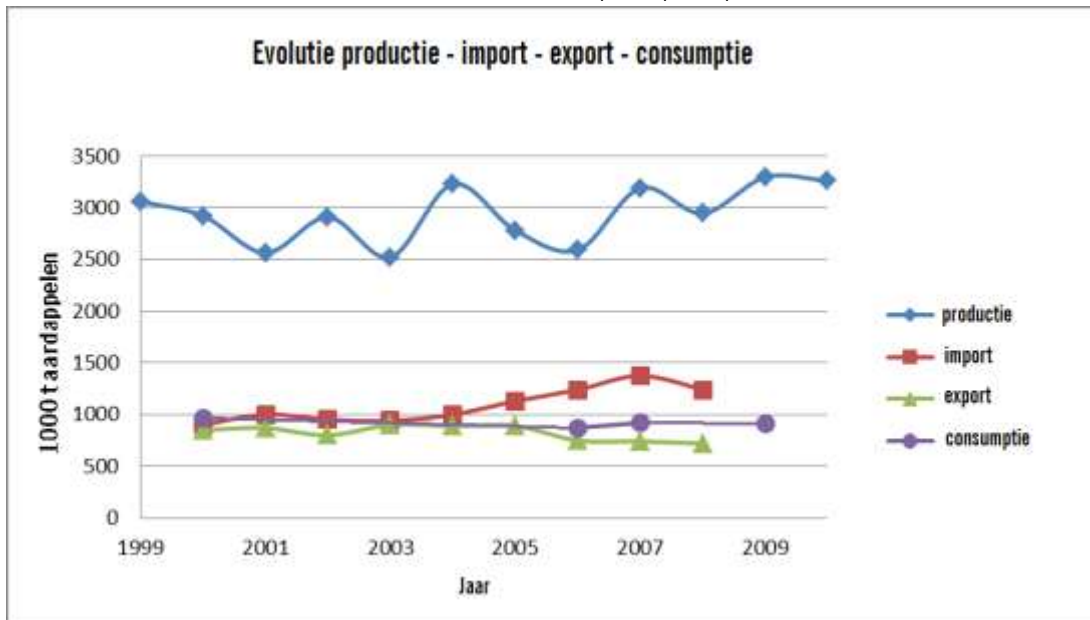
GRAFIEK 1. VOLUMES AARDAPPELCONSUMPTIE IN DE BELANGRIJKSTE LANDEN VAN EUROPA

Bron: Eurostat 2007-2010

In België vertegenwoordigt de hoeveelheid geconsumeerde niet-verwerkte aardappelen iets minder dan 1/3 van de nationale productie. Sinds 2004 zien we dat het aandeel ingevoerde aardappelen veel groter is dan de uitvoer. Vóór 2004 was de geconsumeerde hoeveelheid quasi gelijk aan de import, zoals we zien in grafiek 2.

GRAFIEK 2. BINNENLANDSE EVOLUTIE IN BELGIË — PRODUCTIE/IMPORT/EXPORT/CONSUMPTIE VAN VERSE AARDAPPELEN

Bronnen: Eurostat 2010 – Vlam

Rekening houdend met de beschikbare bebouwbare oppervlakte¹ en de toegenomen behoefte aan aardappelen bestemd voor de verwerkingssector, lijkt het opdrijven van de invoer onvermijdelijk. De hoeveelheid aardappelen die in de verwerkingsindustrie binnenkomt, is sinds de jaren 1990 immers exponentieel toegenomen en ligt momenteel op een niveau dat dicht in de buurt komt van de nationale productie van aardappelen.

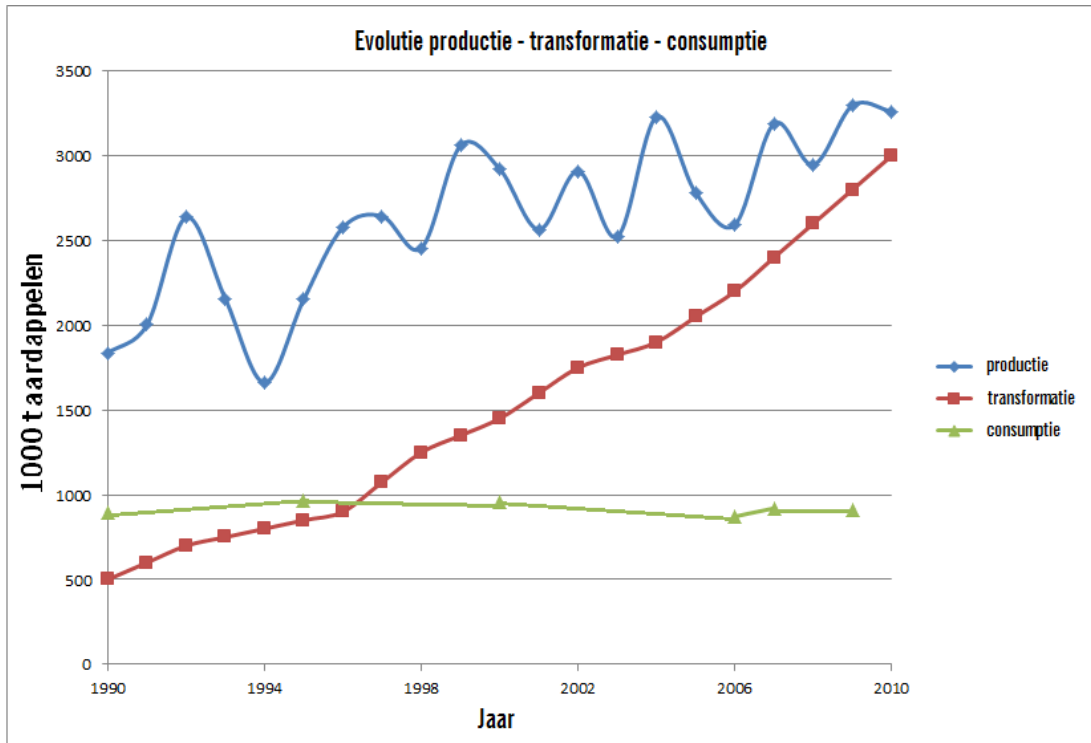
Natuurlijk heeft deze toename een niet te verwaarlozen impact op het evenwicht tussen vraag en aanbod van verse aardappelen en wordt dus ook de prijs beïnvloed.

Anderzijds is de consumptie van aardappelen op nationaal niveau sinds de jaren 1990 aan het stagneren, zoals grafiek 3 illustreert. Op lange termijn stellen we wel een afname van de aardappelconsumptie vast. Deze ging van 146 kg per inwoner per jaar in 1955 naar 98 kg in 1975. De consumptie van granen evolueerde in dezelfde periode van 95 naar 70 kg. Eind jaren 1990 stabiliseerde de aardappelconsumptie zich, om vervolgens met ongeveer 15% te zakken. De aardappelconsumptie is de voorbije 50 jaar met 40% afgenomen, ten voordele van andere zetmeelhoudende producten (pasta, rijst en dergelijke). De Belgische gezinnen gaven in 2009 gemiddeld €100 per jaar uit aan aardappelen en kochten gemiddeld 85 kg. Bijna 1 op de 2 consumenten (48%) heeft in de voorbije zeven dagen aardappelen gekocht. We merken dat de inwoners van Vlaamse steden talrijker (63%) en de inwoners van Waalse kleine dorpen minder talrijk (23%) vertegenwoordigd zijn in dat percentage.

¹ Volgens de FOD Economie was er in België op 30 jaar tijd een terugloop van het aantal landbouwbedrijven met 63%. In 2009-2010 alleen al daalde het aantal landbouwexploitaties met 3,4% en kromp de oppervlakte landbouwgronden met 1,7%. De aardappel volgt de algemene trend echter niet, want in dezelfde 30 jaar is de oppervlakte voor de teelt ervan verdubbeld en in 2009-2010 is ze met 10,9% toegenomen.

In de voorbije zeven dagen heeft 87% van de consumenten aardappelen gegeten. Gemiddeld hebben ze bijna zesmaal (5,89) per week aardappelen gegeten (hetzij 283 keer per jaar).²

GRAFIEK 3. BINNENLANDSE EVOLUTIE IN BELGIË — PRODUCTIE/TRANSFORMATIE/CONSUMPTIE

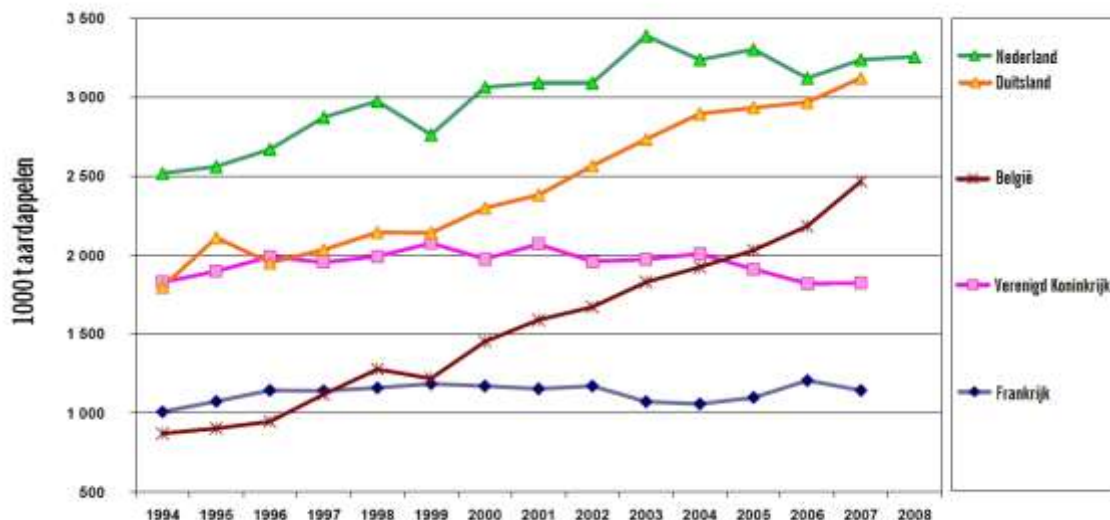

Bronnen: Eurostat 2010 - Vlam – Belgapom

België wordt een draaischijf van de aardappelverwerkende industrie, zoals we ook kunnen opmaken uit grafiek 4. Dit kan ongetwijfeld verklaard worden door de meerwaarde die op de prijs van afgeleide producten gerealiseerd wordt. Een andere belangrijke factor in deze stijging is de tendens dat consumenten, bij gebrek aan tijd, vaker afgeleide producten kopen in plaats van ze zelf te bewerken.

² Bron: www.observatoire-consommation.be

GRAFIEK 4. EVOLUTIE VAN HET VOLUME AFGELEIDE PRODUCTEN IN DE BELANGRIJKSTE LANDEN VAN EUROPA:

Bron: Belgapom, BPC, GIPT, NAO, ZMP

DE AARDAPPELPRIJS

De aardappelprijs steeg tussen 1996 en 2006 met 76%. Geen enkel voedingsproduct kende in deze periode een sterkere prijsstijging. De inflatie liep in diezelfde periode op tot 19%, terwijl de stijging van de voedselprijzen 18% bedroeg. De prijs van aardappelen steeg in deze periode dus viermaal sterker dan de inflatie. Die prijsstijging heeft zich na 2006 nog voortgezet.

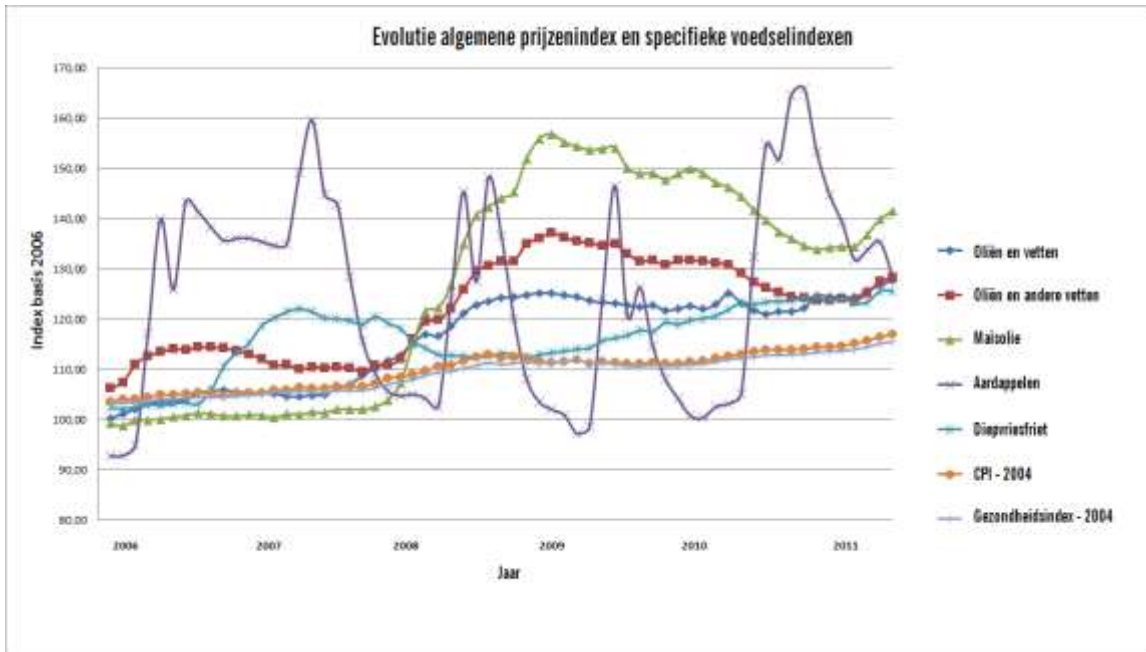
Als we kijken naar de evolutie van de aardappelprijs in de voorbije tien jaar, van februari 2001 tot februari 2011, stellen we een stijging vast met meer dan 36%. De stijging in de loop van de laatste vijf jaar is nog opmerkelijker, namelijk bijna 46%. Deze prijsstijging verloopt niet constant. In bepaalde tijdspannes daalt de aardappelprijs bijna systematisch, zoals doorgaans het geval is tussen het begin van de zomer en het begin van de lente van het daaropvolgende jaar.³ Sommige jaren, zoals 2010, vormen daarop een uitzondering, onder andere vanwege ongunstige productieomstandigheden.

Grafiek 5 brengt deze evolutie in beeld, alsook die van de prijs van andere voedingsproducten. Daarbij zien we dat de prijs van aardappelen, in vergelijking met andere voedingsproducten, tot de minst stabiele behoort. We merken ook dat een seizoenspiek van de aardappelprijs geen enkele invloed heeft op de prijs van diepvriesfrietten, omdat die op dat moment al in voorraad zijn. Mogelijke uitzondering is wanneer er de aardappelprijs een crisis doormaakt, zoals in 2006-2007. Toen hield de stijging van de aardappelprijs langer aan dan het seizoen en had een late prijsstijging voor diepvriesfrietten plaats in 2007-2008.

Als gevolg van de stijging van de aardappelprijs voor de jaren 2010-2011, mogen we ons tussen 2011 en 2012 verwachten aan een stijging met 10 à 20% van de prijs van verse en diepvriesfrietten.

³ De aardappel is een seizoenproduct met een gespreid seizoen: de aardappel worden geplant in maart, gerooid in september en bewaard tot de maand juni van het volgende jaar. In 2006 was de oogst een ramp; de lagere opbrengsten leidden tot een prijsverhoging. Het stabielere jaar 2007 bood dan weer ruimte voor een prijsdaling voor de oogst van dat jaar.

GRAFIEK 5. EVOLUTIE VAN DE PRIJZENINDEX VOOR BELGIË EN VAN DE PRIJS VAN BEPAALDE VOEDINGSPRODUCTEN VAN DE SECTOR

Bron: FOD Economie (Statbel)

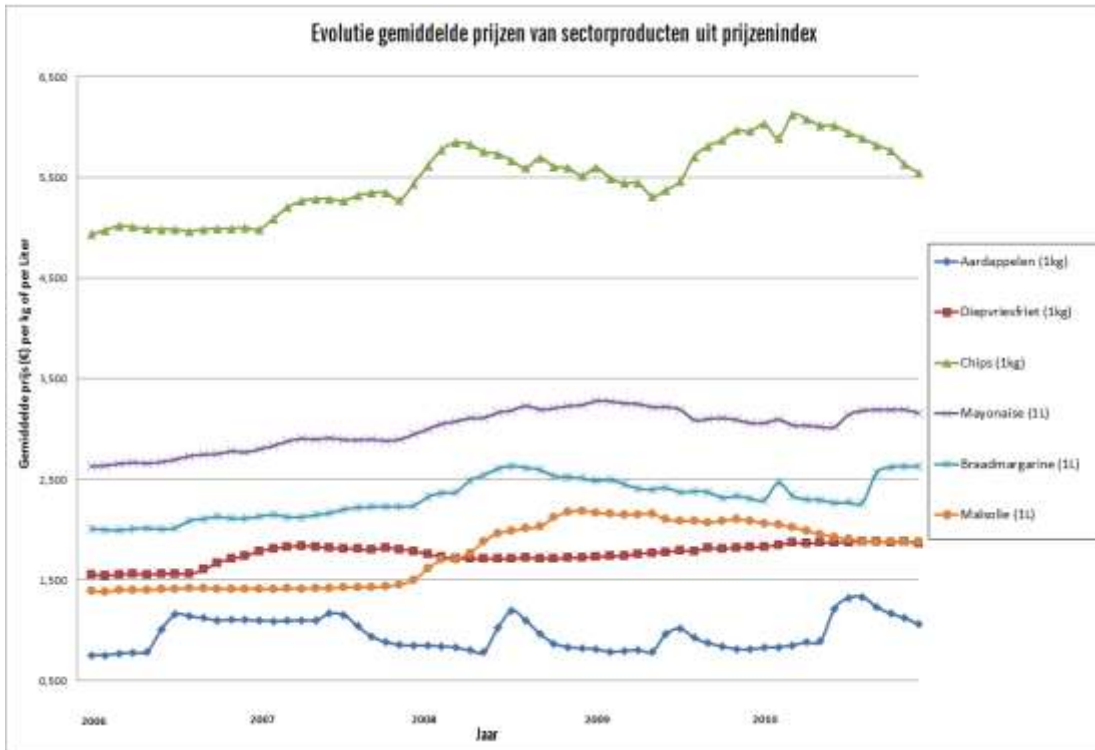
Waarom stijgt de aardappelprijs zo sterk?

De laatste jaren zien we een toename van het deel van de aardappelproductie dat gebruikt wordt om er afgeleide producten van te maken. De vraag is dus groter dan het aanbod, waardoor er meer aardappelen geïmporteerd moeten worden.

Afgeleide producten zijn duurder omdat de verwerkingskosten en de winstmarges van de opeenvolgende verwerkers en verhandelaars doorgerekend worden. Een product dat meer verwerkingsfases heeft doorgemaakt is dus duurder door de toegevoegde waarde. Maar hoe zit dat voor frieten?

In grafiek 6 zien we dat de prijs van frieten en chips wel degelijk hoger is dan de prijs van de aardappelen. Dat verschil is dus te wijten aan de kosten van de verwerkingsfase (grondstoffen die verloren gaan, bewerking, energie, enzovoort).

GRAFIEK 6. EVOLUTIE VAN DE GEMIDDELDE PRIJS VAN DE PRODUCTEN VAN DE SECTOR

Bron: FOD Economie (Statbel)

DE PRIJS VAN EEN PAKJE FRIET

De prijs van een pakje friet stijgt constant, zelfs wanneer de aardappelprijs daalt. Zo is de prijs op tien jaar tijd (van 2001 tot 2011) verdubbeld.

Het zogenaamde "mosseffect" speelt hierin mee. Wanneer de mosselprijs stijgt in Zeeland, stijgt ook de prijs in het restaurant. Maar wanneer de prijs in Zeeland daalt, gebeurt niet hetzelfde in het restaurant. De tussenpersoon, in dit geval de restauranthouder, behoudt dan de verworven winst. Daardoor zal hij, bij een latere nieuwe prijsstijging, zijn prijs minder snel moeten verhogen en wordt de indruk gewekt dat hij minder duur is voor de consument.

Hoewel de prijsstijging van het pakje friet constant is, toch is ze minder groot dan die van de aardappelprijs. In het afgelopen jaar zijn de tarieven in frituren sterker gestegen als gevolg van de late aardappeloogst, die te wijten was aan de droogte en de kleine omvang van de geoogste aardappelen (zie tabel 1). Sinds 1976 steeg de prijs van een pakje friet met meer dan 300% (zie tabel 2).

TABEL 1. PRIJZENEVOLUTIE

	6 maanden	1 jaar	2 jaar	5 jaar
Aardappel	-16,09%	+22,46%	+30,48%	+45,93%
Pak friet	+2,30%	+3,61%	+6,29%	+16,26%
Diepvriesfriet	+1,04%	+1,88%	+9,94%	+22,94%
Prijzenindex	+2,33%	+3,52%	+5,24%	+12,53%

Bron: IPC, berekening OIVO

TABEL 2. EVOLUTIE VAN DE PRIJS VAN EEN PAKJE FRIET

	1976	1998	2006	2011
Pakje (prijs)	0,5 €	1,6 €	1,77€	2,06 €
Stijging (basis: 1976)	-	+220%	+254%	+312%

Bron: ISPF Economie, OIVO

De prijzen van het pakje friet hebben de stijging van de aardappelprijs niet helemaal gevolgd. Logisch, als je weet dat de aardappelprijs slechts in beperkte mate weegt op de kostprijs van een pakje friet.

De prijs van een pakje friet kende, zowel over de voorbije 12 maanden, de voorbije 24 maanden als de voorbije 5 jaar, een sterkere stijging dan de inflatie.

Waarom stijgt de prijs van een pak friet minder sterk dan die van de aardappel?

De tabel hierboven toont duidelijk aan dat de prijs van een pak friet wel constant stijgt (en sneller dan de inflatie), maar dat het in de laatste vijf jaar wel driemaal minder snel is gestegen dan de prijs van aardappelen. Hoe is dit te verklaren? De prijs van een pakje friet hangt gedeeltelijk af van de aardappelprijs, maar andere factoren zoals taksen, de afbetaling van materiaal en de prijs van olie, gas, elektriciteit, stookolie en verpakking spelen ook mee.

De frietprijs wordt dus door verschillende factoren bepaald. En ook al is het zo dat er praktisch twee kilo aardappelen nodig is om een kilo frieten te maken, toch blijft het feit dat de kostprijs van de aardappel maar voor 10% meespeelt in de bepaling van de werkingskostprijs van een frituur. Is de prijsverhoging dan gerechtvaardigd? De overheid heeft nog steeds geen antwoord gegeven op deze vaak terugkerende vraag, ondanks de belofte in april 2008 om volledige transparantie te creëren.⁴

Als we de berekening maken op basis van de winkelprijzen⁵, dan hebben frituuruitbaters al een grote marge op de prijs van hun sauzen en frieten. Voor mayonaise of een klein pakje friet is de verkoopprijs het viervoud van de inkoopprijs (zie tabel 3).

TABEL 3. RAMING VAN DE MARGES VOOR SAUS EN EEN PAKJE FRIET

Product (prijs in 2011)	Volume (ml)	Prijs (€)	Prijs per liter (€)	Winstmarge
Mayonaise in supermarkt	500	1,55	3,1	
Mayonaise in frituur	50	0,59	11,8	+381%
Product (omgerekend naar hoeveelheden voor pakje friet - prijs in 2011)	Gewicht (g)	Prijs (€)	Prijs per kg (€)	Winstmarge
Aardappelen in supermarkt	700	0,75	1,07	
Diepvriesfrietten in supermarkt	700	1,31	1,87	+75%
Pakje friet in frituur	350	2,06	5,89	+449%

⁴ Bronnen: [La Libre](#), [Le Post](#).

⁵ Deze prijsraming is zelfs nog te hoog ingeschat; frituren kopen hun aardappelen aan de groothandelsprijs, die nog lager is dan de prijs in de supermarkt. Hun winstmarges zijn bijgevolg in werkelijkheid dus nog groter dan aangegeven.

Het OIVO heeft de gemiddelde prijs van pakjes friet geanalyseerd op basis van prijsopnames in februari 2011. In totaal werden 138 prijzen opgetekend voor pakjes friet van verschillende grootte en voor een portie saus. Uit analyse blijkt dat de frietprijzen hoog blijven en dat een klein pakje friet beter een "heel klein pakje friet" zou genoemd worden; deze worden namelijk alsmear kleiner. Het OIVO schat de gemiddelde prijs van een gemiddeld pak friet vandaag op €2,06, die van een klein pakje op €1,74, van een groot pak op €2,42 en van een supergroot op €3,87. De gemiddelde prijs van een portie saus bedraagt €0,59 (zie tabel 4).

TABEL 4. GEMIDDELDE VAN DE PRIJZEN VAN DE PAKJES FRIET (FEBRUARI 2011)

Artikels	Prijsopnemingen (gemiddeld)
Klein pakje friet	€1,74
Middelmatig pakje friet	€2,06
Groot pak friet	€2,43
Supergroot pak friet	€3,87
Saus (mayonaise)	€0,59

De achterliggende prijzenstrategie houdt in dat een goedkoop lokproduct wordt aangeboden dat weinig aardappelen bevat. Er zijn frituren die de verhoging van hun prijs voor een pakje friet hebben uitgesteld door de verkochte porties te verkleinen. Dit is voor consumenten een minder opvallende tactiek dan een directe prijsverhoging.

Ondanks alles is de prijs van het pakje friet op vijf jaar tijd slechts met 16% gestegen, terwijl de aardappelprijs met 46% steeg. Dat komt ongetwijfeld doordat de frituuruitbater verhogingen van de grondstofprijs niet systematisch doorrekent in zijn eindprijs en doordat sommige uitbaters eerder het volume van de verkochte pakjes te verkleinen; een ingreep die de consument minder voelt en ziet.

Op en rond grote evenementen, festivals en concerten wordt van de massale opkomst en de klantzekerheid gebruik gemaakt om de prijzen fors te verhogen. Verkooprijzen zijn er heel hoog (€1 à 2 meer dan de gemiddelde prijs van een pakje) en de sauzen worden er quasi altijd als supplement bij verkocht.

MILIEU-IMPACT EN GEZONDHEID

De oorsprong van de aardappelen is van belang voor de impact op het milieu. Dit wordt snel duidelijk uit volgende cijfers. Veertig procent van het wegverkeer is voedseltransport. Voor het transport per boot van 1 kg aardappelen van Frankrijk naar België wordt 24 g CO₂ uitgestoten. Als dat per vrachtwagen gebeurt is dat 800 g CO₂ per vliegtuig niet minder dan 1200 g.

De ecologische afdruk van een kilogram lokaal geteelde aardappelen is merkkelijk kleiner dan die afkomstig van de landen aan de Middellandse Zee (zie tabel 5).

TABEL 5. VERGELIJKING VAN DE CO₂-UITSTOOT PER KG AARDAPPELEN VOLGENS AFKOMST

Land	Gemiddelde afstand (km)	g koolstofdioxide / CO ₂			Liter brandstof		
		Boot	Vrachtwagen	Vliegtuig	Boot	Vrachtwagen	Vliegtuig
België	150	6	200	300	0,002	0,069	0,104
Nederland	180	7,2	240	360	0,002	0,083	0,125

Luxemburg	200	8	267	400	0,003	0,092	0,138
Duitsland	400	16	533	800	0,006	0,185	0,277
Frankrijk	600	24	800	1200	0,008	0,277	0,415
Verenigd Koninkrijk	600	24	800	1200	0,008	0,277	0,415
Spanje	1500	30	2000	3000	0,021	0,692	1,038
Italië	1500	30	2000	3000	0,021	0,692	1,038

Bron: OIVO

Ook op de gezondheid heeft de consumptie van frieten, uiteraard, een impact. Hieronder vergelijken we de voedingswaarden van frieten en gekookte aardappelen. Voor eenzelfde hoeveelheid grondstoffen (verse aardappelen) levert een pak friet 1,6 keer zoveel calorieën als wanneer je de aardappelen zou koken. Bovendien gaat in het productieproces van de frieten zowat de helft van de oorspronkelijke hoeveelheid aardappelen verloren. Gekookte aardappelen bevatten geen vet en verdienen dus een volwaardige plaats in een evenwichtig menu. Aardappelen zijn en blijven een [aan te bevelen groente voor alle seizoenen](#).

TABEL 6. VERGELIJKING VOEDINGSWAARDE FRIETEN — GEKOOKTE AARDAPPELEN

	Portie (g)	Eiwitten	Vetten	Koolhydraten	Calorieën
Frieten (klein pakje)	250	11,25	20,25	95,75	610
Frieten (groot pak)	450	20,25	36,45	172,35	1098
Gekookte aardappelen (equivalent van klein pakje)	500	11,5	0	84	382
Gekookte aardappelen (equivalent van groot pak)	900	20,7	0	151,2	687,6
Verhouding frieten/gekookte aardappelen	50%	98%	> 20000%	114%	160%

CONCLUSIES

In april 2008 kondigde de minister van economie aan dat hij verduidelijking wilde brengen in de prijsregulering van een pakje friet, rekening houdend met verschillende factoren: de kostprijs van grondstoffen, energie en lonen. Een onderzoek naar het prijsverschil tussen aardappelen en pakjes friet stond eigenlijk toen al op het programma, maar we zijn ondertussen drie jaar verder en er is nog altijd niets over gepubliceerd. Het was ongetwijfeld belangrijker een onderzoek naar de prijzen aan te kondigen dan werkelijk transparantie in de prijzenpolitiek te scheppen.

De Europese Commissie stelde enkele jaren geleden al voor om een gemeenschappelijke aardappelmarkt in het leven te roepen, maar ook daar zit duidelijk geen schot in de zaak.

Het is mogelijk dat de prijs van een pakje friet in de komende maanden verder zal stijgen. Dat zou zich dan tegelijk manifesteren in een verhoging van de prijs en een verkleining van de verkochte porties. De frietprijs blijft ondertussen stijgen, ongetwijfeld in afwachting van een nog spectaculairdere prijsstijging in de grondstoffensector.

Verantwoordelijke uitgever: Marc Vandercammen

Auteurs: Philippe Louis

OIVO

Stichting van openbaar nut - ON 417541646

Paapsemelaan 20 - 1070 BRUSSEL

Tel. 02/547.06.11 - Fax. 02/547.06.01

www.oivo-crioc.org

Uitgave 2011

Catalogusref.: 519-11

D-2011-2492-38

Het OIVO draagt bij aan de ontwikkeling van een meer duurzame consumptie, zowel door zijn activiteitenkeuze als door de informatie die het verspreidt.

Het OIVO heeft voor zijn activiteiten en projecten een milieubeheersysteem ingevoerd dat met de vereisten van de EMAS-reglementering (Eco-Management and Audit Scheme (EMAS 1221/2009)) overeenstemt en de mogelijkheid biedt om onder andere de milieuprestaties te meten met als doel ze continu te verbeteren.

De milieuverklaring van het OIVO is beschikbaar op zijn website op <http://www.oivo-crioc.org/files/nl/page12-EMAS.pdf>

© OIVO - Reproductie toegelaten mits duidelijke bronvermelding en voorafgaande toestemming van de uitgever